

TELEGRAFUL ROMÂNULUI

Nr. 26. ANUL XIV.

Sabiiu, in 3/15 Aprile 1866.

Telegrafulu este de doue ori pe septemana: joi'a si Duminec'a. — Prenumeratiunea se face in Sabiiu la espeditur'a foiei pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate catre espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiiu este pe anu 7. fl. v. a. ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu cu litero mici, pentru dou'a ora cu 5 1/2 cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Eveneminte politice.

Sabiiu in 1 Apriliu

Pentru Majestatea Sea Imperatés'a s'a inceputu pregatirile in Fűred. Se dice ca si Majest. Sea Imperatulu va petrece acolo 14 zile.

Dupa ce au trecut serbatorile s'a reinceptu iara lucrările dietali in Pest'a. Scirile ce curgeau in zilele trecute despre schimbări in personalulu regimului unguerescu, despre denumiri de óresicari ministri — dice coresp. dela „N. Fr. Bl.“ ca au amutitu si adauge apoi mai departe, ca aru fi aflu dela o persóna ce a comitatu pe taverniculu Ungariei la Vienn'a: „ca voru remané tóte dupa cum a fostu mai inainte.“ Asiá dara totulu s'aru reduce dupa aceeași fóia la readunarea deputiloru (ceea ce au trebuitu sa se intemple mercurea trecuta Red.) si a se apucá de lucrurile dela ordinea dilei si adeca: 1) de reporturile comissiunei verificátore (diuarele ce ne sosira candu scriemu acést'a si aducu procesele verbali in privinti'a verificárilor. Red.); 2) alegerea a 15 deputati ardeleni in comissiunea, cárei s'a incredintiatu elaborarea proiectulu pentru afacerile comune; 3) reportulu comissiunei de doispredece si dispositiunea asupr'a constituirei celoru siepte comissiuni propuse de aceea; 4) reportulu privitoriu la primirea casei celei nóue dietali si defigerea tempului candu sa se stramute diet'a acolo si in fine 5) definitiv'a ocupare a locurilor de alu doilea presiedinte si notariu, rezervate pentru ardeleni. Despre locul de alu doilea presiedinte erá multa vorba, ca sa se ofere deputatulu din Brasiovu Bómches.

Despre ardelenii sositi in Pest'a cetimu in mentinat'a cor. ca trei s'a decisu pentru stang'a, ceilalti voru ocupá locu in centrulu dreptu. Despre Bómches, Rannicher si Trauschenfels se dice acolo, ca nu erau decisu, unde sa se asiedie, pentrucá centralisti ce suntu, nu le vine la socotéla sa intre nici in sírurile lui Deák, nici in estrama drépta.

„Sürgöny“ publica unu circulariu alu consiliulu locutiintiei c. r. datatu din 31 Martiu si adresatu cátra tóte cetátile si comitatele Ungariei, prin care se comunica, ca in urm'a p. n. decisiuni din 28 Ianuariu a. c. cele 10 regimente de gendarmeria, aflate in monarchia, se voru schimbá in 15 comande de gendarmerie de tíera, sub conducerea unui oficieriu de statulu majoru, cá comandantu, prelंगा reducerea oficierilor superiori si tiermurirea gagiilor. Dupa acést'a pr. nalta decisiune Ungari'a se imparte in 5 comande cu statiunile in Casiov'a, Oradea mare, Posionu, Pest'a si Timisiór'a.

Deputatiunea dietei galitiene, pentru crearea unei cancelarii aulice, au fostu asiá dara la Vienn'a si au substernutu adres'a in privinti'a acést'a Majestatei Sele Imperatului in audientia privata, dupa ce si-a facutu vizitele sele pre la dd. ministri. Deputatiunea const'a din contele Agenoru Goluchowski, rectorulu universitáti cracoviene Dr. Majer, episcopulu din Przemyśl Monasterski, advocatulu Dr. Czajkowski si deputatulu tieranu Cichorz.

Majestatea Sea a primitu fórté cu caldura deputatiunea si la o scurta rostire din partea conducatoriulu, principe Sapiéha, au respunsu in urmatórele cuvinte:

„Sum prea multi amitu cutinuta cea loiala a dietei galitiene. Voiu luá in consideratiune rugarea dietei spre o aduce in consunantia cu fitórea organizatiune a monarchiei.“ Dupa acést'a a conversatu cu fia-care din deputati, chiaru si cu deputatulu tierenescu prin talmaciu. Deputatiunea fu invitata la curte la mésa.

Despre contele Valdersee ce se dicea ca aru fi fostu spionu prussianu, aflámu ca s'a tramisu cu grab'a peste fruntaria.

„Presse“ din 9 Aprile aduce unu telegramu din Frankfurtu in urm'a cáruí tramisulu prussianu lंगा senatulu (?) confederatiunei (Bundestag) au facutu propunerea de a se conchiamá unu parlamentu germanu, purcediatoriu din alegeri generali, directe, care parlamentu sa decida asupr'a unei reforme a federatiunei. Unele diuarie cauta in propunerea acést'a o retragere a Prussiei, altele dicu, ca ministrulu presiedinte prussianu va prin acést'a mesura sa demustre pâna la evedenti'a neputintia federatiunei de a decide ce-va pozitivu, altele iara credu, ca e o manopera prin care vrea numai amanarea conflictulu facticu. Pre lंगा tóte acestea va fi de lip-

sa sa mai amintimu odata de scirile ce le aflámu in diuaristica vienesa, despre continuarea pregatirilor de resboiu din Prussi'a, Bavaría, Hamver si Wűrtemberg.

Caracteristica pentru situatiune e o anecdota, ce o aduce Presse si carea se reduce la tempulu pe candu ministrulu presiedinte prussianu petrecea in Compiégne. Se dice acolo, ca in o nópte furtunósa se aflau Napoleonu III cu ministrulu Bismark singuri, si ca dupa ce suná clopotulu, mediulu noptiei, incepú Bismark: „Sire! Dlu meu regescu are de cugetu a-si mari imperati'a si de a absorbé mai multe din statele cele germane. Dta, Sire, esti dintre toti suvernnii uniculu, carele ne poti trage dunga preste planurile nóstre nationale. . . Dlu meu, regele, ti oféra pentru amicitia, Dtale, marginea renului.“

Acum, continua anecdot'a mai departe au urmatu unu fulgeru indoitu unulu din ceriu si altulu dela imperatulu, carele si aprinse cigarea. Dupa acést'a pauza. In fine o stringere de mána din partea imperatului cu cuvintele: „Je le veux comme ceci (me invoiescu).“

Dela cea din urma nota mentinuta si de noi a mai urmatu un'a din partea Austriei, prin carea se cere demobilizarea trupelor prussiene. La acést'a adaugemu acum o alta scire telegrafica din 10 Aprile, dupa carea consiliulu ministriloru in Prussi'a au redigiatu o nota cátra cabinetulu austriacu, prin carea denéga retragerea ordinatiunei de mobilizare, ce e menita numai pentru defensiva si adauge, ca prin negarea armárei din partea Austriei, Prussi'a se vede silita a privi armările acelea de agressive.

Din Itali'a suna scirile mai de pace. Cu tóte aceste nu putem trece cu vederea preste „aliantia prusso italiana“ ce o vedemu in N. Fr. Bl. si despre care cor. florentina alu acelui diuaru asigura, ca a fostu in positiune de a vedé insusi actulu. Despre ratificatiunea actulu nu póte stá bunu. Actulu cuprinde urmatórele: Itali'a sa dechiare Austriei resboiu indata ce fa fi fácutu acést'a Prussi'a. Prussi'a sa pórté resboiu pâna candu Itali'a va fi in posesiunea Venetiei; Prussi'a garantéza posesiunea presenta a Italiei. Regele Victoru Emanuelu promite a atacá pe Austri'a cu o armata de 80 mii la Mincio si cu 40 mii la Po, iara flo'ta italiana sa crucé-sca in marea adriatica, sa tína corabiile austriace acolo impedeate si sa incerce unu atacu asupr'a Venetiei. Regele Victoru nu va bagá sabi'a in téca, pâna candu Prussi'a nu se va aflá in posesiunea ducateloru albiane.

Tractatulu e datatu din 27 Martiu si pórtá semnatura din Florenti'a si Berlinu. Cátu adevéru realu cuprinde acést'a scire nu putemu spune.

Din Români'a cetimu sciri telegrafice in diuarie straine, ca partid'a extrema (?) castiga totu mai multa putere. Despre celelalte indreptámu pre cetitori la cele reproduse dupa „Romanulu.“

* Din Bucovina. Martiu 1866. (Urmare si capetu.)

„Dara sa nu dau aici goliciunei tóte ranele sangerande ale bisericiei nóstre. Cá fiu alu bisericiei resaritene nu me lasa sa o facu acést'a iubirea mea propria. Pelंगा acést'a asiú dorí, cá cuvintele mele sa nu se aduca in nici o legatura cu referintie personale. Fatia cu vocea consciintiei mele religiose, fatia cu caus'a cea santa a bisericiei mele, disparu inaintea mea tóte privintiele cele menunte. Apelezu la judecat'a fiacáruí omu nepreocupatu, si lu recercu cá sa-si puna mân'a pe anima si sa marturisésca: déca asiá se afla lucrurile in dieces'a nóstra, dupa cum le-amu descrisu eu, déca ele suntu asiá, dupa cum aru trebú sa fia, déca ele nu se afla in o stare cu multu mai rea, decum amu aretatu eu aici prelंगा cea mai putinciósa crutiare.

Cine va negá, ca caus'a principala a releloru acestor'a stá intr'aceea, ca biseric'a este miscata si impinsa de pre fundamentulu ei canonicu.

Inainte cu 3 ani domniloru! candu eu inca nu avui onórea de a fi membru alu acestei adunári, Dvóstra ati desemnatu fórté nimeritu in cuvinte scurte starea bisericiei nóstre. Dvóstra ati observatu in pr. u. adresa: „Prin planulu de regulare dela 29

Aprile 1786 s'a strimtorata dreptulu acelei'a (alu bisericeii), referint'a ei câtra statu, influint'a ei asupr'a scólei si familiei, influint'a ei asupr'a administratiunei averei ei proprie, intepenindu-o in forme otarite dar totu odata contrarie si spiritului si firei ei. Constitutinne a e i c a n o n i c a f u s u s p e n d a t a , ea ins'a adusa in o impregiurare, care slabi legatur'a cea tare, ce legá pre credinciosii sei de olalta; impregiurarea creata in tipulu acest'a slabi increderea si inclinarea credinciosiloru câtra pastorii loru sufletesci, dedù ansa la diferite neintielegeri si trase astfelu urmárele cele mai triste dupa sine.

Déca mai nainte biserice'a a fostu autonoma in spiritualibus si oeconomicis,— prin introducerea acést'a nóua s'a privatu de liber'a destinatiune de administratiunea propria de totu si intru tóte. Acést'a stare in a d e v e r u i n t r i s t a t ó r e a b i s e r i c e i g r . o r . d i n B u c o v i n ' a si rezultatele cele stricacióse, ce au purcesu si a trebuitu se purcéda, au datu ansa intemeiata clerului gr. or. intregu in diferite renduri, de a se plánge si de a se rugá de a-i ajutá in asta privintia.

Si in a d e v e r u d l o r u m e i ! c o n s i l i u l u d e r e s b o i u a l u c u r t i e i d e o d i n i ó r a , a u f o s t u a c e l ' a , c a r e l e i n a i n t e c u 8 0 d e a n i , c u a j u t o r i u l u u n u i g e n e r a l u , a u n u i a u d i t o r i u d i n s t a t u l u m a j o r u s i a a l t o r u t r e i a u d i t o r i , a u o r g a n i s a t u b i s e r i c e ' a g r . o r . d i n B u c o v i n ' a , f a c e n d u p r o c e s u f ó r t e s c u r t u c u a c e a o r g a n i s a r e .

Autonomi'a de mai nainte a bisericeii celei bogate si splendide a statului moldavicu fu infundata prin plazulu de regulare din anulu 1786 in manecárele cele anguste (zwangsjacke) ale unei organizatiuni straine; monastirile s'a stersu; averea bisericesca pentru mai buna administratiune s'a confiscatu (eingezogen); veneloru principale pentru desvoltarea ei naturala li s'a impededatu functiunea póte pentru unu seculu. Consiliulu de resboiu alu curtiei a reposatu; creatiunea lui spirituala remane in deplina putere in Bucovin'a acum de trei generatiuni de ómeni.

De pe acele tempuri s'a schimbatu dloru! multe in Austri'a; in tóte pártile progresulu si urméza drumulu seu; fia-care dreptu se bucura mai multu séu mai putinu de o drépta recunoscintia. Numai biserice'a gr. or. din Bucovin'a au trebuitu sa fia scurtata pána acum in dreptulu seu, in dreptulu de a fia ei ins'a, pe temeiulu autonomiei sele istorice si canonice, de a esista si de a se desvoltá dupa asiediamintele ei in patri'a ei proprie.

Dieces'a nóstra se vede a fi condamnata la o stagnatiune deapurarea, la o vegetare neroditóre si neglórioasa. Ba in dílele din urma se respandi chiaru scirea, ca aru fi tocm'a in lucrare o nóua asiá numita regulare a dicasteriului superioru bisericescu,— o regulare nóua pe capt'a vechia, se intielege cu imbunatatirea lefiloru amesuratu tempului de fatia— si acést'a iara cu incungiuurarea totala a autonomiei nóstre bisericesci. Se vede ca principiulu absolutu va sa se eterniseze in libera si constitutiunal'a nóstra biserica a tieriei. In tempurile de mai nainte erá mai lesne de intielesu asiá ce-va, ori cátu de tristu si de vaieratu erá, pentruca este cunoscutu, ca precum ori ce absolutismu asiá si celu bisericescu la adpostulu absolutismului politicu se desvólta si prosperéza. Dara ca se intempla si se repetiescu asemenea lucruri acum in periodulu nostru constitutiunalu, nu ne putemu sa ne esplicámu nici intr'unu tipu.

Ore sa fia in a d e v e r u d i e c e s ' a n ó s t r a d e s t i n a t a , d e u n u r e f u g i u u l t e r i o r u p e n t r u p r i n c i p i u l u a b s o l u t u , c a n d u a c e l ' a s p r e f e r i c i e a p o p ó r e l o r u , a u d i s p a r u t u d i n A u s t r i ' a i n t r é g a ? V a i d e b i s e r i c e ' a n ó s t r a , c a n d u p u t e r e a s t a t u l u i i v a d e n e g á p a r t i c i p a r e a d u p a d r e p t u c u v e n i t a , c a n d u v a s u f e r i c á l u c r u r i l e s a p u r c é d a s i m a i i n c o l o p e c a r a r e a c e a a n o r m a l a , i n e r t a s i p l i n a d e p e r i c u l i .

Nu potu fi de parere, ca relele aceste sa-si aiba radacin'a in indiferint'a popuratiunei nóstre câtra biserica.

Poporatiunea nóstra au sigilatu cu sángele ei alipirea si credint'a cea nestramutabila câtra biserice'a ei, luptandu-se seculi intregi cu inimic'ia crestinismului.

Este canoscutu dloru ca unu poporu necorruptu nici in unu punctu nu e asiá simtitoriu, nicáiri nu se póte vulnerá mai durerosu si mai nevindocabilu, cá tocm'a in punctulu credintiei strábuniloru sei si alu bisericeii natiunale identificate cu aceea.

Prin nóua organizare a consistoriului episcopescu bucovinenu, ce se afla tocm'a in lucrare si carea cu deosebire in diu'a de astadi e cu totul nedrépta, lipsindu-i temeiulu canonicu: desvoltarea constitutiunala bisericesca a diecesei nóstre se vede a fi impededata si voiea-i inadusita, pe tempu indelungatu; se vede ca amurtirea morala si intelectuala e cá se remanapermanenta.

Cine e de vina la tóte aceste? Eu nu sciu si nu voiu sa cercetedu aici dupa acést'a. Nu amu scopu de a indreptá in vre-o parte recriminatiuni. Amu voitu sa atingu numai in modu obiectivu lucrulu dupa realitatea lui; alu supune atentiunei in. Case si a aretá lips'a imperativa de ajutoriu in cele ce privesce cestiunea bisericeii nóstre si de întórcere in cele ce privesce cercurile ce au sa o trateze.

Mi-aru fi desiérta incercare a dloru! candu asi u m b l ' a s a v e d e s c r i u a d e n c ' a i n t r i s t a r e s i n e m u l t i a m i r e a c r e d i n c i o s i l o r u b i s e r i c e i g r . o r . a t i e r e i B u c o v i n ' a , p e n t r u a c e s t a t i c a l ó s a s i t u a t i u n e a i m p r e g i u r á r i l o r u n ó s t r e b i s e r i c e s c i .

De unu síru indelungatu de ani se aude unanim'a voce, carea cere uniculu mijlocu de vindecare, insa nici odata nu s'a auditu, cá acea voce sa fia fostu cu atât'a tária si stáruintia in cererea uniculu mijlocu de vindecare, cá in tempulu de fatia, in cererea grabnicei restatoriri a autonomiei, a libertátiei canonice a bisericeii nóstre; pentru ca numai aceea singura este instareane vindecá ranele nóstre cele grele.

Pentru regimulu de statu austriacu e unu punctu de onóre, de a dá acum o demintire factica aceloru invinuiri, ce i s'au fácutu de atâtea ori, adeca, ca elu aici in tíera apasa biserice'a greco-orientala si vrea a impededá in orice modu desvoltarea ei canonica. Diet'a acestei tieri de coróna au obvenitu cu increderea câtra ministeriulu celu nou, pentruca ea astépta in urm'a promissiuniloru acestuia o consideratiune drépta a specialeloru interese ale tieriei. Ministeriulu celu nou insa e inca prea de scurtu tempu la cárma pentru de a cunósce din temeiu interesele nóstre.

Este asiá dara dloru, detori'a nóstra alu face pre acél'a cunoscutu cu aceste. Astadi sa-i punemu la anima o afacere de mare insemnatate si pretiósá pentru tíera nóstra. Sa-i dámu dara ocaziunea de a implini asteptárele nóstre, de a-si manifestá bunavointi'a sea pentru Bucovin'a si de a justificá increderea nóstra si adeca intrepunendu-se ministerulu de statu cá celu d'antáiu consiliariu alu coróniei cu unu cuventu ponderosu la Majestatea Sea c. r. apostolica in favórea adresei in cestiune a dietei bucovinene, la Majestatea Sea pregratiosulu nostru Imperatu si Domnu, carele au datu Bucovinei atâtea dovedi despre drepteata si grati'a Sea.

Din tóte aceste temeiuri mi iau voia a recomandá in. Case spre primire urmatórea propunere:

„Inalt'a casa sa decida:

Sa se róge Inaltulu regimulu alu Statului a se intrepune la Majestatea Sea c. r. apostolica pentru o favoritóre solutiune a adresei preaumilite a dietei bucovinene, substernuta in urm'a decisiunei din 21 Februariu 1863 in cestiunea autonomiei bisericeii tieriei gr. or. din Bucovi'a.

Presiedintele. Dupa ce dlu propunatoriu si-a motivatu propunerea, mi permitu a intrebá pre in. casa, déca se invoiește cu alegerea unui comitetu care sa se consulte asupr'a propunerei dlui deputatu.

Acei domni deputati cari suntu invoiti cu alegerea unui comitetu de preconsultare asupr'a tocm'a cetitei propuneri sa binevoiesca a se sculá. (Se face.) Propunerea e primita.

Recercu respunsulu la intrebarea, déca comitetulu sa conste numai din 5 membri. (Aprobare).

Deputatulu Georgiu de Hurmusachi. Eu credu ca va fi de ajunsu déca comitetulu va fi din 5 membri. (Aprobare).

Istori'a cestiunei natiunalitatiloru ungarice.

(de unu Slovacu).

Nu demultu amu descrisu in foile acestea (Zukunft) cum diet'a ungarésca dela 1826 au dechiaratu diferitele natiuni ale Ungariei de un'a natiune si cum vrea cá pe aceea sa le contopésca intru un'a natiune magiara.

Acum voiu demustrá si mai departe tendintiele de magiarisare din activitatea acelei diete. Trecu preste, impregiurarea, ca vrea sa eschida pre toti cáti nu scieau ungresce dela oficiile politice, parochiale si invatietoresci si inregistrezu numai ca s'a adusu si o propunere, care aru fi impededatu industri'a in o mesura de totu mare si adeca: nici unu meseriasiu sa nu se póta dechiará de maiestru pána candu nu-si va fi insusitu limb'a magiara.

In siedinti'a a VI din 14 Februariu au venitu la desbatere instructiunea in scóle, si staturile au fostu asiá de gratiósé a lasá in scólele dela sate, cá instructiunea in religiune sa se propuna in limb'a poporului, pána candu nu se va magiarisá poporulu; in a dóua clasa insa sa nu fia primitu nimene'a pána candu nu va vorbi limb'a magiara.

De insemnatu e dechiararea fácuta din partea unui deputatu din comitatulu slovacu Gömör in siedinti'a LVII din 15 Februariu. Dupa aceea, mijlócele pentru látirea limbei magiare sa se ia din fondulu scolariu si din alte bunuri fundatiunale precum si din contribuiuri din comitatu. Asiá slovacii sa contribue la cástigarea mijlóceloru, ce erau destinate pentru desnatiunalisarea loru.

Si mai chiaru se vedu tendintiele de magiarisare urmárite de staturile inca de pe atunci din „Demiss'a Opinio de opportunis mediis propaganda e atque omnibus Regni Hungariae et Partium adnexarum Inco-

lis pedetentim citra coactionem (?) notae reddendae linguae hungaricae“

Deja introducerea cuprinde urmatorele cuvinte din insemnatate „ut quisquis Hungari nomine gloriatur, etiam linguam hungaricam caeat. — Quid magis optandum, atque omnibus ad eandem civilem societatem pertinentibus membris commune sermocinandi genus, quo quilibet villicus ruricolam, herus famulum, bonorum possessor colonos, civili officio fungens suae sollicitudini creditos, dux milites, sacer curio in ambitu parochiae degentes fideles, magister discipulos, sacerorum antistes universum, cui praeest populum et affari et intelligere possit? — Quis nescit, quam graves obices ponat in regno Hungariae diversitas linguarum — fiduciae subditorum erga Dominos — administrationi publicae — institutioni scholasticae, doctrinae Religionis debita tradendae? Quem latet, quam arduum sit vel unam linguam perfecte addiscere, atque ideo vix aetatem hominis sufficere, ut linguas nunc in regno Hungariae vigentes: germanicam, slavice, illyricam et latinam sibi familiares reddat? — Quis potest dubitare convenientissimum esse, ut in Hungaria lingua hungarica sit comunis!“

Déca au fostu vreodata vre-o sofisma, acestu argumentu alu dietei in favorea necesitatii desnationalisarei tuturoru nemagiariloru e sofisteria cea mai colosala, carea a potutu fi nascocita de o tendintia vreodata.

Spre a se pute realizá acestu planu fantasticu s'a facutu intru alte urmatorele propunerii: la sate sa se puna notari de aceia cari sa póta suplini pe invetiatori, déca cesti din urma nu voru sci limba magiara; sa se faca preparandii unde candidatii de invetiatori sa devina capabili de a magiarisá satele; in seminarii sa se faca scóle laterale, pentru cá preotii magiarisati in asemenea seminarii sa póta magiarisá poporuu, iara acei preoti cari se voru face meritati prin magiarisare, sa se recomande regelui de cátra episcopii respectivi, la locuri de canonici inaintea altor'a s. a. s. a.

In fine in 17 Aprile s'a tramisu regelui representatiunea si alaturatele preferentialia.

Resolutiunea reg. veni in anulu urmatoriu datata din 11 Apriliu 1827. In privintia limbei magiare suna:

„Cum omnis in propagatione linguae patriae coactio abesse debeat, altfatam Suam Majestatem Sacratissimam Dominis SS. et OO. declarari benigne iussisse; quod quemadmodum procurandum, praexistentium, circa culturam linguae huius, Legum effectum sibi curae habet, ita benigne una admittat ut planum propagandae linguae patriae et ulteriora congrua media quae caeteroquin rem Institutionis et Administrationis publicae contingunt, una cum respectivis deputationalibus Elaboratis ad praescriptum art. 67: 1780/1 pertractentur, et subin altissimae Resolutioni Regiae substernantur.“

In urm'a acestei resolutiuni s'a denumitu in intielesulu art. 8. 1827 o deputatiune spre a pregati pentru diet'a fiitóre unu elaboratu corespundiatoriu art. 67. 1790/1. — Aici nu e de a se perde din vedere, ca regimulu a doritu numai unu proiectu de lege corespundiatoriu art. din 1790/1 dara nici decum legile cele suprimatóre de natiunalitati, ce dupa mórtea lui Franciscu I au intratu in viatia. Din cele de pâna aci dise se vede chiaru, cum nisueau din tóte puterile a inaltia poterea egemoniei politico-natiunale magiare si cum prevediatoriulu regimu alu lui Franciscu I au sciutu infrená, celu putinu incátu-va, tendintia cea periculósa pentru natiunalitati si cu acést'a pentru statulu intregu. Numai pe tempulu regimului lui Ferdinandu I s'a datu freu liberu acestei tendintie. Cu ce resultatu? Cetesce istoria dela 1848! Zkft.

Unele observatiuni critice despre inceputulu constitutiunei si civilisatiunei in Ungaria.

(De unu slovacu.)

La istoricii magiari a devenitu unu feliu de fable convenue a ficsá originea tuturoru institutiuniloru constitutiunali in epoc'a asiediarei soiului magiaru in Ungaria, si pre magiari, fatia cu popórele cele mai vechie ale tiei, ce au fostu cufundate in barbaria, — a-i pune cá pre acelu elementu, carele aduse cátra si preste Ungaria cele d'antáiu binecuvantári ale culturei. Publicistii germani, de comunu necunoscuti cu istoria avitica a regatului nostru, acceptara fára nici o critica aceste resultate ale tendentiósei scrutári istorice magiare si asiá trecú in moda si la germani a reduce originea si fundarea „constitutiunei ungueresci celei milenarie“ eschisivu la meritulu natiunei magiare.

Acum mi iau voia a face unele reflexiuni critice-istorice la acést'a eschisivitate. Incátu se tine de constitutiune, Constantinu Porphyrogenitu, pre la an. 950, cap. XXIX., scrie despre slavi urmatorele: „Principes vero hae gentes non habent, praeter Zupanos senes, quemadmodum etiam reliqui Sclavorum populi.“ Acela-si scrie despre magiari c. XXX: „Ad illam enim Danubii partem Abares tunc commorabantur, ubi hodie Turcae (adeca magiarii) degunt, nomadam instar viventes.“ Acum intrebu, óre dupa aceste atestate istorice, derivase numirea de „Zupani (ispányok, comite sup.) dela magiari? Ce se tine de civilisatiune, credu, ca cá criterie ale acelei'a se potu luá mai alesu cultulu, moravurile, industria, legilatiunea si literatur'a, si acum intrebu: Ce cultu

adusera magiarii in siesulu unguerescu alu Dunarei? Acést'a nu s'a potutu areta pân'acum, déca magiarii au fostu aplecati spre mohadamedanismu, monoteismu, politeismu s. a. Crestinismulu, bazea civilisatiunei, Pau primitu mai antáiu dela slavi; pre cum a documentatu-o destulu de chiaru — neamintindu alte documente — terminologia bisericesca magiara „kereszt, bérmlás, szent, pokol, vecsernye, szerda, csütörtök, péntek, s. a. Déca slavii inca pre atunci erau crestini, si magiarii preste totu au primitu crestianismulu dela densii urméza, credu, ca slavii au fostu crestini cu multu mai inainte, dela cari s'au civilisatu apoi magiarii decátu din contra. Adus'au óre magiarii moravuri civilisate in acést'a tíera? N'au celitu ei despre acést'a pre Regino? Se provóca une-ori la Otto frisingianulu, care scrie: „Haec (gens Ungarorum) eo tempore (887) tam immanis et tam belluina fuisse dicitur, ut crudis carnibus utens, humano quoque sanguine potaretur?“

Séu au adusu incóce magiarii nomadi o industria, si legelatiune regulata? Espressiunile magiare tehnice si economice (széna, szalma, gereblye, asztal, kovács, udvar, pitvar, abrasz, csöbör, akol, ablak s. a.) suntu de o origine curatu slava! Cuventulu „mardurinae“ s. a. vine atátu de desu inainte in legile nóstre: insa scie ori si cine din Helmold si din altii, ca acést'a a fostu din tempurile cele mai vechi articulu principale a comerului slavice!

Au legile tiei ungueresci dela Stefanu (Waic, Wac-slav, Wance-slav, Wence) suntu de unu spiretu eschisivu magiaru? De unde yinu dar in testulu latinu a acelor'a insemnările slave: nadvornicus, jupanus, jupagio, bilóchi, uzbezi, indicium ad pravdam, tovarnicus, zolazina, dusenici s. a.? Pentruce nu se afla in legile „arpadeane“ nici o espressiune magiara? ?

Séu in fine au ajutatu magiarii cultivarea slaviloru prin literatur'a loru natiunala? Literatur'a slava s'a intemeiatu la noi odata cu crestianismulu cirilo-metodicu si regii ungueresci au subscrisu in fortarétia Budei nu numai epistole private, ci si diplome slave si contracte — inca cu doi seculi mai nainte de ce Galeotti scriea despre magiari: „Hungarorum lingua non facile scribi potest.“ Magiarii din Transilvani'a — dupa Simeonu Kez — invetiara scrisórea cirilica dela urmatorii ritului cirilicu.

Cu aceste citate si documinte am voitu se aretu numai, ca pretensiunea magiariloru de a trece densii de eschisivii fundatori ai vietiei constitutiunali si ai culturei in Ungaria, istorice chiaru asiá de putinue justificata, cá si pretensiunea loru de a fi „natiune politica par excellence“ in Ungaria. Zkft.

Russia, Europa si Romania.

Gazet'a de Moscva publica unu articulu asupra conferintelor din Paris si asupra rolului Rusiei in Europa. Reproducemu mai josu acestu articulu alu organulu partitei celei mai inderetice din Russia. Románii voru vedé acolo unde tinde acea partita, cari suntu mijlócele de cari competéza a se servi, si ai cui suntu agentii secreti cari respandescu totu felulu de scomote alarmiste in Romania, cari se cerca a prepará o disordine cátu de mica in tíera, spre a dá locu unei invasiuni, spre a se stinge viétia nationale ce s'a manifestatu mai cu tíria dela 11/23 Februariu inca.

Opiniunea publica, press'a européna a primitu articulu „Gazetei de Moscva“ cá o „bravada ridicula“ cá „o mustra de cele mai vulgarii violintie ale partitei celei vechi rusesci“, dupa cum-lu definesce diuariulu Le Temps. Nimeni n'au cugetatu a-i atribuí o importantia oficiale, nici chiaru oficiósa.

„Acestu organu acreditatu (Gazet'a de Moscva) alu vechiei partite rusesci i-si infla vocea, dice les Débats, si radica tonulu spre a spune natiuniloru apuséne, ca Russia s'aru pute osteni in fine totu meditandu, si ca voiesce a-si dice cuventulu, ultimulu cuventu, asupra Principatelor dunariene. Si si cugetámu noi ca acést'a tacere dejá prelungita predicea o esplosiune fára veste de patriotismu moscovitu si de fanfaronate a la Metchikoff! Sa spunemu cu tóte acestea, indata, ca nu punemu in cestiune pe guvernulu russu. Dar nu trebuie a uitá ca, chiaru in Russia, opiniunea publica este o potere, si ca déca Gazet'a de Moscva nu este unu diariu oficialu, ea represinta totusi o partita destulu de numerosa si destulu de putinte spre a atrage, spre a tári spre sine guvernulu, cum s'a veditu acum in urm'a in afacerile Poloniei. Gazet'a de Moscva, crede deci, ocaziunea favorabila, spre a reinsuffeli cestiunea Orientelui, pentru ca Russia are de datorita cátra sinesi de a sterge conditiunile, ofensitórie onórei sele, ce i au fostu impuse de puterea evenemintelor, in virtutea tratatelor din Paris din 1856. Trebuie a marturi, in adeveru, ca suvenirile resbelului Crimeei suntu grele pentru partia cea vechia moscovita, care n'a potutu nici odata intielege ca puterile Europei se ingrijescu une-ori de proiectele ambitióse si de intinderile necontenite ale Rusiei. Suntu, dupa cum se vede, in politica, cestiuni asupra cáror'a Russia pretinde a exercitá exclusivu dreptulu de posesiune si de usu. Asiá nu se admite, la St. Petersburg, nici la Moscva, ca Engliter'a are vr'unu

dreptu de a se ocupa de ce facu Rusii in Asi'a. Déca le-aru veni fantasi'a de a cuprinde intr'o di o parte din regatul de Khokand, apoi de poporosa cetate Taschkend, apoi de Bukharia intréga, care este in acestu momentu objectulu intrigiloru si atacurilor loru, Engliter'a n'are dreptu a se amestecá, ori cátu de multu aru apropiá aceste conciste pe Rusi de Indi'a. Ast'a este prim'a asio-ma de dreptu internatiunale a Gazetei de Mosc'v'a.

„Alta assioma, totu asiá dejusta, este ca Russi'a singura are dreptulu de a exercitá influinti'a sea in Moldavi'a, in Valachi'a, in Serbi'a, in Bulgari'a si in genere in tóte provinciile crestine ale Turciei. Nu se póte o declaratiune mai precisa ca nu se mai tiene dejá nici o socoteala de tractatulu de Parisu, alu cáru principalu obiectu a fostu de a face pe Russi'a sa intieléga ca nici o putere a Europei nu mai pote de aici inainte a-si insusi o protectiune esclusiva asupr'a crestiniloru din Oriente, séu, ceea ce este totu un'a pentru Russi'a, dominatiunea asupr'a imperiului otomanu. Nu este dar adeveratu a dice ca G a z e t ' a d e M o s c v ' a , si aru puté fi periculosa de a voi a dovedi pré multu, celu putinu prin óre-cari mijlóce, ca tierile numite mai susu suntu destinate influintiei naturale a Russiei. Intielegemu ca acésta putere sa se arete inca si astadi maniata ca Franci'a, in 1858, 1859 si 1861, a fáctu sa triumfe pe jumetate principiulu unirei Principatelor. Despartirea aru fi convenitu mai bine Russiei, care trebuie sa iubésca massim'a: Desbina spre a domni. Dar ce e de fáctu? Déca Europ'a, care tine consiliu in acestu momentu pentru regularea afaceriloru dunarene, voiesce mantinerea unirei, Europ'a negresitu va sci a face vointi'a sea respectatata. Russi'a complectéza, dupa G a z e t ' a d e M o s c v ' a , asupr'a desbinárei puteriloru apusiane, asupr'a anevointieloru Franciei si Engliteriei cu Staturile-Unite, asupr'a conflictulu austro-prusianu, asupr'a gelosiei si ingrijirei reciproce a Austriei si Italiei. Credemu ca G a z e t ' a m o s c o v i t a se pasce cu chiamare; si déca Russi'a va aruncá „masc'a de umilitate ce iau impusu alte impregiurári“ noi suntemu dispusi a crede ca, subt acésta masca, s'aru vedé o figura multu mai putinu teribile de cum voiesce a o face sa se créda G a z e t ' a d e M o s c v ' a . Resbelulu din Crimea a pusu capetu pentru cátu-va tempu, credemu, rolulu Mentchikoffiloru si Stachiiloru.“

Cuvintele díuariulu des Debats definescu fórté bine situatiunea. Si suntemu in positiune a afirmá ca Europ'a nu va suferi nici odata cá pretensiuni asurde si turburátore pácei generale se devia fápte. Dar déca Europ'a ne sustine, déca ea ne asigura existinti'a nóstra, trebuie óre, rezamati pe sprijinulu ei, sa ne culcámu si sa adormim profundu? Nu. Datori'a nóstra a tuturor, si a fia-cáruia in parte, a guvernulu si a natiunei este de a veghiá de a fi necontentita descepti. Se lovim cu puterea justitiei, ori ce cercári, ori ce uneltiri care aru tinde la desbinári, la turburári.

Candu dar luptatorii Romaniei voru fi toti cadiuti la fruntarie, candu nu le va mai remané altu mijlocu de aperare. Gazeta de Moscva aduca-si aminte invetiamentele istoriei, ea care cunosce totu, si va intielege ca ostirea de invasiune va gasi in calea ei incendiu, pustiirea, mórtea. Si apoi insusi tiarulu Alesandru I ni-a datu acestu esemplu. Arderea vechiei Capitali a Russiei, a Moscvei, Kremlinulu in ruine, suntu atátea invetiamente folosítore de cari Romani'a va sci profitá (!!!Red.). din „Rom.“

Agnit'a 23 Martiu 1866

Onorate Domnulu [Redactoru]

Tempurile suntu grele. Totu momentulu scumpu pentru românulu, ce voiesce sa pasiasca in pasu egal cu compatriotii sei de altu nému si sânge. Ca românulu se folosese de totu momentulu ne da documentu viu politic'a, si intrebárele celea ponderose pentru viéti'a natiunala ce le ventilédia mereu díuarele si si afla resunetu adencu in animile natiunei. Ne da documentu activitatea ce a desvoltatu si-o continua natiunea cu o diligintia de feru (? R.) pe câmpulu celu pacinicu alu afaceriloru scolare. In mijloculu acestoru intrebári de viéti'a natiunea nu-si uita, ca factorulu celu mai insemnatu, care póte sa contribue totulu la favorabil'a deslegare a acestoru intrebári e scól'a.

Spre redicarea, in florirea si prosperarea scólei se intrunescu puterile. Unu esemplu intre altele multe in felulu acest'a ne da si comun'a romána gr. or a opidulu Agnit'a, Micu la numeru, dara tare in credintia, ca numai voi'a sa fia, si multu va potea, a redicatu poporulu nostru de acolo in anulu trecut 1865 o scóla corespondiatóre puterei si activitatii lui, o scóla cu trei incaperi spatióse si luminóse. Decórea comunei si a poporulu seu. In 8 Nov. a. tr. s'a si sántitu sub pontificarea P. Ad. Pr. Ignatiu Mandocea si asistarea O. D. parochu localu Ioann Moldovanu acésta scóla, chiamandui-se de patroni marii Archangeli Michailu si Gavriilu, si asiá numai decátu s'a si inceputu de inv. Ioann Corfariu predarea invatiaturiloru prescise. — Ca poporulu si-a ajunsu un'a dintre dorintiele sele prin redicarea acestei scóle si inzestrarea ei cu cele trebuincióse s'a probatu prin esamenulu tinutu in 21 Martiu a. c. sub presiederea P. Adm. Ignatiu Mandocea a D. parochu localu si eforiei scolare. Respunsurile cele

fluide si bine nimerite ale eleviloru nu numai ca a documentatu desteritatea in tractarea invetiaturiloru a D. inv. dara a implutu si animile numerosiloru ascultatori poporeni de bucuria si de aceea convingere sacra, ce nu o póte luá nime dela densii, ca a contribuitu si densii denarulu loru pe altariulu natiunei. Nu potu se lasu mai departe neamintitu si deosebit'a activitate ce a dovedit'o in decursulu edificárei acestei scóle parochulu localu Ioann Moldovanu premengendu poporulu cu cuventulu, sfatulu si cu fapt'a. Marinimositatea DSale numai are comun'a de a multami, ca scól'a nóstra e infrumsetiata cu unu turnisioru frumusielu din care suna cu versu chiematoriu clopotielulu: Veniti, ca sa progresámu! I. P.

Principatele române unite.

Bucuresci 26 Martiu (7 Aprile).

In privinti'a disolvárei Camerei din Bucuresci, puterile semnátore tratatulu din Parisu voru publicá o declaratiune solemne, prin care voru face cunoscutu ca guvernulu provisoriu si poporatiunile române, avendu a otári de viitoriulu loru, voru avé si respunderea. Se voru aduce asemene aminte ca trebuie sa tie séma de tractatulu ce garantéza suzeratiunea Portiei.

Conferinti'a s'a amanatu, acceptandu evenimentele ulteriori.

Armarea gardei nationale a urmatu si eri si astadi. Companiele armate au defilatu pe strate, salutate pretutindine cu iubire, cu ochii plini de lacrimi de bucuria, in trecerea loru. Femeile le aruncau flori si surisuri, cari le spuneau sperantiele ce se punu in acésta nóua armata a libertátii. Mándri de a luá pusc'a in máná pentru aperarea libertátiloru si a patriei, cetátienii Bucuresciani au fáctu juramentulu de a le sustiné ori candu si contr'a ori cui. Astadi serbarea invierei mantuitoriulu Cristu, a fostu salutata de armat'a invierei din 11/24 Februariu, dandu-si mán'a cu armat'a cetatienésca a Bucuresciloru, cu aceea'si cugetare, cu aceea'si otárire, cu acele'si simtieminte pentru patria si libertate.

Sa terminámu revist'a nóstra cu dóue nuvele cari suntemu sicuri ca voru face o placuta impressiune. Cea d'antáiu este ca suntemu in ajunulu de a vedé dreptatea facendu-se in privinti'a renumitei mosie O s o i u . Informandu-ne necontentitu, aflámu ca d. Ministru alu domeniiloru a datu cestiunea in cercetarea a cáti-va legisti, si ca peste câte-va dile afacerea acést'a se va tramite inaintea justitiei.

A dóua nuvela este ce d. Philarete Chasles va deschide in curendu la Sorbonne, in Paris, unu cursu asupr'a istoriei si literaturei române. O natiune care traiesce silesce lumea a se oapá de ea. Eri Europ'a intréga ne uitase. Astadi ea ne declara vii. Inainte, Románi.

Apelu la junimea romána.

Camer'a Electiva, prin budgetulu anulu curentu, a votatu cererea inca a dóue batalióne de vanatori si dóue baterii de artilerie.

Bataliónele de vanatori si bateriele de artilerie se infiintéza in Bucuresci.

Pána la venirea in sa a contingentulu necesariu pentru implinirea loru, suntu lipsuri multe de ómeni.

Tineri románi! A ve inrolá de buna voie in trensele este a imbratisiá carier'a cea mai nobila!

Pe lângá acést'a, inrolandu-ve de buna voie, dati probe invederate de patriotismulu vostru, astadi mai cu séma candu osténulu românulu póte fi chiebatu a face o buna intrebuintiare de arm'a lui.

Conformu regulamentulu din 20 Iuliu anulu 1865, inrolárele de buna voie se primescu de siefii corporiloru.

Verst'a trebuie se fia de 17 ani celu putinu si 30 ani celu multu. Sa se bucure de drepturile sele civile.

Tineri románi! Suntu siguru de mai inainte ca animile vóstre voru bate le acestu apelu si va veti intrece a veni sa ve gramaditi supu drapelulu gloriosu alu Romaniei.

Ministru de Resbelu, M a j o r u L e c ' a . „Rom.“

V a r i e t á t i .

(D i u r n a l u n o u .) In Vienn'a au aparutu in díu'a de Pasci unu diurnalu nou politicu in limb'a romána, ce póta numele „Albin'a“, fundatu de famili'a Mocioni, sub redactiunea dlui Gr. Pop'a si editur'a dlui V. Grigorovitia. Va esi de o camdata de 3 ori pe septemána. Pretiulu pe unu anu 7 f., pe jumetate 4 f. si pe unu patrariu 2 f. Salutámu intreprinderea si-i dorim succesulu celu mai bunu!

C u r i o s i t a t e . „C o n c o r d i ' a “ aduce in unulu din numerii sei o c u r i o s a insciintiare, dupa dens'a, scósa din „Tel. Rom.“ si pentru noi si mai curiósa decátu chiaru pentru Concordi'a. Acea e insciintierea, „ca deputatii ardeleni aru fi tinutu in Pest'a consultare s. c. l. si ca in acea consultare aru fi fostu cea mai armoniósa intielegere intre deputati atátu magiari cátu sasi si románi“ s. c. l. Cine va bine voi a mai luá odata amána nrulu 21 alu soiciei nóstre, la casu candu nu aru fi datu destula atentiune celoru cetite de antái'a óra, va aflá pre fati'a a dóua, colón'a intáiu, in sirurile cele din urma, ca cestiunat'a curiositate e scósa din Presse cea vechia din Vienn'a, ceea ce cugetámu ca va fi destulu spre stemperarea curiositátei in t ó t e pártile.